

INSTITUTIONEN FÖR LITTERATUR,
IDÉHISTORIA OCH RELIGION

Kvinnor, underordna er era män!

En studie om hustrun i Efesierbrevets hustavla

Women, Submit to Your Husbands!

A Study on the Wife in the Household Tablet in Ephesians

Alice Danielsson

Termin: VT- 2019.

Kurs: RT1400 Religionsvetenskap och teologi,
examensarbete för kandidatexamen, 15 hp.

Nivå: Kandidat.

Handledare: Tobias Hägerland.

Abstract

The aim of this study is to investigate the exhortations in Eph 5:21–24 and 33 with focus on the prescribed behaviour for the woman. By applying exegetical methods this paper will evaluate the authors purpose in the ephesian household tablet with attention to the woman.

Incorporating textual and social-historical aspects of Eph 5:21–24 and 33 show that the author both acknowledges and challenges the social conventions of the time. The wives are to submit and fear their husbands. The circumstances for the wife submission is however built on social conventions and the text does not indicate a universal hierarchal marriage structure.

Keywords: Ephesians, women, household tablet, submission, New Testament exegesis

Förkortningar

- BAGD Bauer, W., W.F. Arndt, F.W. Gringrich, and F. W. Danker (2000). *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*. 3d ed. Chicago: University of Chicago Press.
- EDNT Balz, Horst. Schneider, Gerhard (red.) (1994). *Exegetical Dictionary of the New Testament*. Grand Rapids: T.& T. Clark William B. Eerdmans.
- HF Heikel, Ivar, Friedrichsen, Anton (1934) *Grekisk-svensk ordbok till Nya testamentet och de apostoliska fäderna*. Uppsala: Bibelakademiförlaget.
- NA 28 Aland, Barbara, and Aland, Kurt (2012). *Novum Testamentum Graece. 28th Revised Edition*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.
- LXX Septuaginta

Bibelförkortningar enligt Bibel 2000

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	4
1.1 Inledning.....	6
1.2 Syfte.....	6
1.3 Frågeställning	6
1.4 Avgränsning.....	7
1.5 Tidigare forskning	7
1.6 Metod.....	9
1.7 Disposition.....	10
2. Efesierbrevet - en kort översikt.....	11
2.1 Litterär genre/stil	11
2.2 Struktur och syfte ..	12
2.4 Efesierbrevet och Kolosserbrevet.....	12
3. Hustavlor	14
3.1 Hustavlans ursprung.	14
3.2 Hustavlorna i NT	16
3.4 Sammanfattning.....	17
4. Hustavlorna i Efesierbrevet 5:21–6:9.....	19
4.1 Barn - föräldrar.....	19
4.2 Slav - mästare.....	20
4.3 Män älska era hustrur.....	21
5. Kvinnor underordna er era män - analys av Ef 5:21–24 och 33.....	23
5.1 Efesierbrevet 5:21 - Ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ.....	23
5.1.1 Ὑποτασσόμενοι.....	23
5.1.2 ἀλλήλοις	24
5.1.3 ἐν φόβῳ Χριστοῦ	25
5.1.4 Innebörden av versen	26
5.2 Vers 22 - αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὡς τῷ κυρίῳ.....	26
5.2.1 αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν.....	26
5.2.2 Avsaknaden av ett verb.....	27
5.2.3 ὡς τῷ κυρίῳ.....	27
5.2.4 Innebörden av versen	29

5.3 Analys av vers 23.....	29
5.3.1 Mannen är kvinnans huvud.....	29
5.3.2 ... liksom Kristus är kyrkans huvud.....	31
5.3.3 Mannen som frälsare?	32
5.3.4 Innebörden av versen.....	33
5.4 Analys av vers 24.....	33
5.4.1 Innebörden av versen.....	35
5.5 Analys av vers 33.....	35
5.6 Motsättningar mellan verserna.....	36
6. Det omtvistade syftet	38
7. Slutsats	41
8. Avslutning.....	42
9. Bibliografi.....	43

1. Introduktion

1.1 Inledning

Skall en hustru underordna sig sin make? För några år sedan spenderade jag tre månader i södra Afrika. Ett av de många samtal jag hade med frun i församlingens pastorspar förvånade mig. Frun hade uppmanat mig och mina reskamrater; när ni gifter er skall ni underordna er era män, det står så i Bibeln. Med hänvisning till Ef 5:22 menade hon att som gift kvinna är det mannen som skall bestämma. Väl hemma i Sverige blev det klart för mig att denna syn på äktenskapet inte bara fanns i södra Afrika då flera i min bekantskapskrets, tillhörande olika konservativa evangelikala kyrkor, har denna inställning till äktenskapets roller.

Mötet med denna äktenskapssyn väckte min nyfikenhet, vad menade Paulus egentligen i Efesierbrevet 5?

Frågor kring könsroller och feminism är ett aktuellt ämne och Efesierbrevet har studerats flitigt, ibland med tydliga bakomliggande motiv. Jag avser inte i detta arbete att fungera som en jämställdhetskämpe för feminismen eller en bakåtsträvare som vill finna belägg för ett patriarkalt samhälle, det finns tillräckligt med sådana. Jag avser att studera texten på dess eget villkor och således stilla min nyfikenhet.

1.2 Syfte

I detta arbete kommer jag att undersöka och diskutera vad författaren menade när denne skrev Ef 5:21–24 och 33 med fokus på kvinnan. Ef 5:21–6:9 behandlar hushållets relationer där hustrur och män diskuteras först. Syftet är att ta reda på vad författaren velat förmedla med dessa inledande verser och således vilken roll kvinnan uppmanas ha gentemot mannen och varför. Vidare kommer det även att diskuteras hur kvinnas roll förhåller sig till ändamålet för hustavlan i brevet.

1.3 Frågeställning

Huvudfrågeställningar i denna uppsats är: Vilken roll menar författaren att hustrun skall ha i relation till sin make enligt Ef 5:21–24 och 33? Vad finns det för motivering från författaren till det påbjudna beteendet?

För att besvara huvudfrågeställningen kommer jag att ta hjälp av några underfrågor:

Vilka/vem riktar sig verserna till? Vad betyder det att mannen är kvinnans ”huvud”?

Vad menas med ”orderordning”? Vem skall underordnas vem?

1.4 Avgränsning

För att precisera frågeställningen i denna uppsats har avgränsningar varit nödvändiga. Avgränsningen är utarbetad genom ett övervägande av vad som svarar mot uppsatsens syfte och frågeställning.

Författarskapet av Efesierbrevet är omtvistat och brevet brukar klassas som deuteropaulinskt. Däremot avser jag inte att diskutera författarfrågan av brevet då jag anser att det inte skulle tillföra analysen något.

Feministisk läsning och feministiska tolkningsmetoder har ofta applicerats på dessa verser. Denna uppsats har kvinnan i fokus men kommer inte att gå längre i feministisk inriktning än det. Denna avgränsning har gjorts med hänsyn tagen till syftet som är författarens intention med texten.

Etiska aspekter i texten kommer endast att diskuteras i jämförelse med andra antika texter och aldrig värderande. Jag kommer inte att diskutera hur texten har tolkats (reception), vare sig av den första läsaren eller senare. Jag tar även avstånd från att diskutera hur texten bör tolkas eller läsas i dag.

Eftersom uppsatsens fokus är kvinnan, kommer inte hela hustavlan som verserna är en del av, att behandlas lika genomgående då senare verser inte behandlar kvinnan på ett direkt sätt.

1.5 Tidigare forskning

Detta arbete kommer att behandla Ef med speciellt fokus på fem verser. Det har gjorts mycket tidigare forskning på dessa verser i Ef. Idag finns det inte en enhetlig förståelse vad författaren velat förmedla med dessa verser. Däremot återfinns det i stora drag två grupper; ”egalitarians” och ”complementarians”. De som innehar det egalitära synsättet menar att författaren i texten förespråkar jämlikhet mellan könen. I motsats till detta finns det forskare som menar att texten talar för en patriarkal förståelse och intar alltså det komplementära synsättet. Ur en komplementär förståelse av texten är det mannen som har auktoritet över kvinnan. Teologer ställer sig mer eller mindre kritiska till de olika tolkningsmodellerna.

Till min diskussion har jag gjort ett urval av litteratur som behandlar ämnet för uppsatsen. Sekundärlitteraturen hänvisar jag sedan till i min diskussion där argument och ståndpunkter värderas gentemot källmaterialet i en diskussion för att kunna besvara frågeställningen.

Bland sekundärlitteraturen finns det författare som mer eller mindre för en agenda i sina texter. På grund av detta är det viktigt att vara kritisk och vaksam i värderingen av sekundärlitteraturen.

Jag har trots detta använt mig av en del sekundärlitteratur med egen agenda, både för eller emot en egalitär tolkning. Eftersom dessa verk studeras kritiskt kan de bidra till en nyanserad diskussion.

1981 gav David L. Blach ut boken *”Let Wives be Submissive: The Domestic Code in 1 Peter”*. Blach undersöker i denna bok hushållskoder från NT och jämför dessa med andra antika källor. Genom att kartlägga idépåverkan bakom Paulus hushållskoder är det möjligt att se var idén kring relationen mellan man och kvinna kommer ifrån.¹ Denne menar att hushållskoderna haft sitt ursprung bland grekiska tänkare och menar att hushållskoden i 1 Pet har ett apologetiskt syfte².

Elisabeth S. Fiorenza fick stor respons på sin bok *”In Memory of Her”* när den kom ut 1983. I denna bok vill Fiorenza uppmärksamma kvinnan i NT.³ I denna bok kommenterar hon hushållskoden i Ef 5:21–6:9.⁴ Hon menar att hushållskoden, litterärt och idémässigt är inspirerad av grekisk-romerska verk.⁵ Hon menar att författaren skriver hushållskoden i Ef för att minska spänningen mellan de kristna och samhället.⁶ Fiorenza menar att kvinnan i den första kristna rörelsen hade en annan, friare roll, än senare i den kristna rörelsen historia.⁷ Hon menar att Paulus modifierar hushållskoden och gör ett försök att ”göra den kristen” den men misslyckas.⁸

John Piper och Wayne Grudem är redaktörer för boken *”Recovering Biblical Manhood and Womanhood: A Response to Evangelical Feminism”*. Den trycktes första gången 1991 och gick i nytryck senast 2012. I denna bok har flertalet teologer och exegeter bidragit genom att författa kapitel som berör Bibeln och kvinnor. Genomgående i boken ställer sig författarna kritiska till egalitära-tolkningar av NT vilket också gäller för Ef. Knight III gör en utläggning kring Ef 5:21–6:9 och menar att texten har en komplementär innebörd. Vidare kommenterar även Grudem passagen och gör en ännu mer hierarkisk tolkning.

Wayne Grudem skrev 1991 *”The Meaning of Kephalê (”head”): A Response to Recent Studies”* som en appendix i boken *”Recovering Biblical Manhood & Womanhood: a Response to Evangelical Feminism”*. De senaste decennierna har det pågått en het debatt kring en av nyckeltermerna i dessa verser som är κεφαλή. κεφαλή är en av nyckeltermerna och påverkar innebörden av verserna och således vad författaren velat förmedla. Grudem är en av de som starkast talat för förståelsen av κεφαλή som auktoritär. Grudem har varit aktiv i denna debatt sedan åttio-

¹ Blach, 1981, 1.

² Blach, 1981, 119.

³ Fiorenza, 1995, xlv.

⁴ Fiorenza, 1995, 270.

⁵ Fiorenza, 1995, 254.

⁶ Fiorenza, 1995, 254.

⁷ Fiorenza, 1995, 251.

⁸ Fiorenza, 1995, 270.

talet har sedan dess författat nya artiklar där denna har försvarat sin ståndpunkt mot nyare bevisframläggning.

2009 gav Philip B. Payne ut boken ”*Man and Woman. One in Christ: An Exegetical and Theological Study of Paul’s Letters*”. I denna boken diskuterar han den bibliska texten såväl som dåtida sociala ideal för att undersöka könsrollerna i Bibeln. Denne menar att κεφαλή både i 1 Kor och Ef bör förstås som “källa” istället för auktoritet. Denna intar en egalitär position till såväl Ef som de andra Paulusbreven.

En nyligen utkommen bok är ”*Paul and Gender: Reclaiming the Apostle’s Vision for Men and Women in Christ*” skriven av Cynthia Long Westfall 2016. I denna bok diskuterar författaren flera områden som behandlar könsroller och genus. Westfall menar att Paulus undervisning om underordning och auktoritet har feltolkats som auktoritär och patriarkal.⁹ Westfall porträtterar Paulus som en undergiven tjänare med svag auktoritet.¹⁰ Hon menar; för att förstå Paulus syn på kvinnor måste detta ställas i relation till annat som Paulus lär ut, till exempel nåd och ledarskap.¹¹

Mycket forskning på dessa verser har bedrivits och det finns olika förklaringar och tolkningar av Ef 5:21–24 och 33. Däremot tycks diskussionen ofta röra sig om grundtexten eller funktionen av huskoden och socialhistoriks-perspektiv. I detta arbete önskar jag däremot förena dessa två aspekter.

1.6 Metod

För att svara på frågeställningen kommer jag att analysera Efesierbrevet med hjälp av exegetiska metoder och sekundärlitteratur.

För att ta reda på vad författaren önskat förmedla i de specifika verserna kommer det att ske ett studium av brevet som helhet. Det studiet kommer att ske med hjälp av genrekritik. Vid genrekritik studeras vilken typ av text som föreligger. Grundförutsättningen vid genrekritik är idén att texter följer vissa litterära konventioner. För att kunna förstå en text måste läsaren förstå vilka konventioner som texten följer. Genom kunskapen av genre ges det läsaren ett ramverk för att tolka och förstå texten. Genre skapar vissa förväntningar hos läsaren och texter av olika genre läses på olika sätt.¹²

Ytterligare kommer det att ske ett djupare studium av de verser som ligger för fokus i denna uppsats, i den djupgående analysen kommer jag att använda mig av filologi och syntaxanalys. Genom en syntaxanalys skapas en förståelse av hur ord och satser relaterar till varandra och skapar

⁹ Westfall, 2016, 199.

¹⁰ Westfall, 2016, 205.

¹¹ Westfall, 2016, 252.

¹² Tate, 2008, 185–186.

betydelse.¹³ Som Hayes och Holladay beskriver är språket skelettet för författarens budskap.¹⁴ Genom att studera syntaxen är det möjligt att studera hur satser relaterar till varandra för att framföra innehållet. Därutöver kommer det även att ske en ”lexikologisk” analys av de individuella orden i fokus-verserna. Målet är att studera vad orden kan ha haft för betydelse för författaren när denne använde det. Genom att studera enskilda ord och vad dessa betyder ger det en djupare förståelse av textens innebörd. Som Tate beskriver, använde NT-författarna språket för att förmedla sina ideér men för att förstå NT-författarnas bruk av orden måste ordets innebörd studeras.¹⁵

Slutligen kommer jag även att analysera den historiska och ideologiska bakgrunden till texten genom ”social science criticism”. Som Tate uppmärksammar är all kommunikation kulturellt betingad.¹⁶ Genom att studera den historie-kulturella kontexten för en text skapas möjligheten att djupare förstå de budskap som författaren vill framföra. Som Gooder pekar på används ofta metoder från social- eller kulturell antropologi och även perspektiv ifrån socialhistoriska disciplinen.¹⁷ Detta görs för att förstå texten i sitt historiska sammanhang.

1.7 Disposition

Uppsatsen består av sex kapitel bestående av diskussion och analys som sedan sammanfattas i slutsatsen.

Det inledande diskussionskapitlet behandlar Ef som helhet och diskuterar genre, struktur och syfte. Nästföljande kapitel innehåller en diskussion kring hustavlans. Hustavlans ursprung kommer att diskuteras och även den sociala kontexten för brevet. Här kommer ytterligare de andra nytestamentliga hustavlorna att uppmärksammas och jämföras.

Det fjärde kapitlet består av diskussion och utläggning kring Ef hustavlans för att sedan göra en längre analys av Ef 5:21–25 och 33 i det femte kapitlet. Slutligen kommer resultatet av analysen att diskuteras gentemot olika teorier som lagts fram för att förklara hustavlans syfte. Här kommer alltså Ef kvinnosyn att diskuteras i ljuset av möjliga syften för hustavlans.

¹³ Hayes, Holladay, 2007, 82.

¹⁴ Hayes, Holladay, 2007, 82.

¹⁵ Tate, 2008, 25.

¹⁶ Tate, 2008, 39.

¹⁷ Gooder, 2009, 13.

2. Efesierbrevet - en kort översikt

Efesierbrevet är på många områden omtvistat. Som det redan har nämnts är författarskapet till brevet osäkert men även mottagare, syfte och struktur är omtvistat. Som redan nämnts kommer inte denna uppsats att diskutera författarskapet. Däremot är det av värde att analysera brevet som helhet för att få kontexten för passagen som ligger i fokus för uppsatsens frågeställning. Därför återfinns nedan en kortare analys av Ef genre, struktur, syfte och även relation till Kol.

2.1 Litterär genre/stil

Genren för Ef är omtvistad men det finns ändå vissa slutsatser att dra. Best, Hoehner och Barth menar alla tre att det är mycket troligt att Ef lästes upp för mottagaren och det tycks finnas ett konsensus kring detta.¹⁸ Jonsson menar att Efesierbrevet har en egenart men hör trots detta tydligt hemma inom genren av nytestamentliga brev.¹⁹ Denna ställning intar även Hoehner som dessutom hävdar att brevet är ett genuint Paulus-brev.²⁰ Best är tveksam till att se Ef som ett brev men på grund av de svårigheter som finns med att bestämma genren, nöjer sig Best med att benämna Ef som ett brev. På grund av detta menar jag att Ef bör ses som ett brev som muntligen har lästs upp.

Best menar vidare att undergenrer inom Ef kan och bör klassificeras, även Hoehner pekar på de olika genre som finns i brevet, vilket inte är ovanligt för Paulus brev eller för andra brev vid Pauls tid.²¹ Hoehner uppmärksammar några av genrerna som finns i Ef som hymner, tacksägelser och doxologi.²²

På grund av Ef egenart är det svårt att dra en slutsats kring hur brevet bör definieras genremässigt men många nöjer sig med att benämna det som ett brev. Vidare tycks pågående diskussion ligga på en nivå som inte får konsekvens för min frågeställning. De olika förslagen som läggs fram gällande Ef övergripande genre påverkar inte förståelsen av Ef 5:21–6:9 som fungerar som en ”mini-genre” i brevet. Utläggningen om hustavlan kommer ske i nästföljande kapitel. På grund av detta kommer nu diskussionen om den övergripande genren att lämnas för att övergå i en diskussion angående strukturen i brevet.

¹⁸ Hoehner, 2002, 77; Barth, 1974, 58; Best, 1998, 61–62.

¹⁹ Jonsson, 2016, 301.

²⁰ Hoehner, 2002, 49, 61.

²¹ Hoehner, 2002, 77.

²² Hoehner, 2002, 76.

2.2 Struktur och syfte

Efesierbrevet är uppdelat i två huvuddelar, de inledande kapitlen (kap 1–3) är teoretiska och teologiska utläggningar och de efterföljande tre (kap 4–6) är parenetiska.

Både Barth, Best och Hoehner gör huvudsakligen samma uppdelning av Ef-brevet, dock med vissa skillnader.²³

Ef syfte är omtvistat och i brevet återfinns ingen yttre anledning till varför brevet blev författat. Till skillnad från många andra nytestamentliga brev tycks det inte uttryckligen finnas något specifikt problem som författaren önskar bemöta eller ta itu med. Best pekar på att författaren av brevet inte tycks skriva på grund av en speciell händelse utan endast som en påminnelse och en uppmaning.²⁴ Hoehner i sin tur drar en liknande slutsats efter att ha avvisat olika tolkningar av syftet med brevet.²⁵ Detta stämmer även överens med den utläggning som finns i form av parenes. Vidare bör det uppmärksammas att målet med parenes inte är att komma med nya uppmaningar utan referera till det som man redan vet är gott.

Den slutsats som Hoehner och Best kommer fram till är mycket rimlig. Den stämmer även överens med strukturen av brevet där den första halvan fokuserar på teologi och tro medan den andra delen uppmuntrar till handling.

Strukturen och syftet pekar på att hustavlan har en parenetisk funktion. Det vill säga; den etik som läggs fram är inte okänd utan något som redan var accepterat som gott.

2.4 Efesierbrevet och Kolosserbrevet

Att det finns stora likheter mellan Ef och Kol har ofta uppmärksamats. Hushållstavlan i Ef är mycket lik hustavlan som finns i Kol. Best pekar på; även om det ofta har argumenterats för att författaren av Ef har använt sig av en textversion av Kol går detta inte att säkerställa.²⁶ Däremot menar Best att det finns en relation mellan breven²⁷ och att det är troligast att samma person skrivit båda breven, i annat fall har författarna varit i nära kontakt.²⁸ Hoehner argumenterar för att kopplingen mellan de båda breven återfinns i att båda breven är författade av Paulus.²⁹

Eftersom det inte är möjligt att säkerställa hur likheterna mellan dessa texter har uppkommit kommer en närmare analys av Ef relation till Kol inte att göras. Hade det varit möjligt att påvisa hur

²³ Hoehner, 2002, 64–68; Barth, 1974, 55-56; Best, 1998.

²⁴ Best, 1998, 74.

²⁵ Hoehner, 2002, 97–106.

²⁶ Best, 1998, 20, 35.

²⁷ Best, 1998, 35.

²⁸ Best, 1998, 35.

²⁹ Hoehner, 2002, 38.

kopplingen mellan Ef och Kol uppkommit hade det varit nödvändigt att diskutera Ef men också Hustavlans syfte i i ljuset av det. Eftersom det inte är möjligt att påvisa hur texterna påverkat varandra menar jag att det är en diskussion som inte är relevant här.

3. Hustavlor

Ef 5:21(22)–6:9 brukar benämnas som en ”hustavla”. Det är ett begrepp som myntades av Luther och avser flera textpassager i NT (Ef 5:22–6:9, Kol 3:18–4:1, 1 Pet 2:18–3:7. Det återfinns även delvis i 1 Tim 2:8-15; 6:1–10, Tit 2:1–10). “Hustavla-formen” består av par i relation med varandra där den ena är överordnad och den andra underordnad (man/kvinna, fader/barn, ägare/slav). I hustavlorna uppmanas antingen en eller båda individerna i paret till ett visst beteende. På grund av Ef hustavlans innehåll och struktur har det debatterats hur den förhåller sig till andra nytestamentliga texter men även i förhållande till andra litterära traditioner.

3.1 Hustavlans ursprung

Mouton och även MacDonald pekar på att det idag finns ett visst konsensus kring att Ef hustavla och de andra NT hushållstavlorna har ett ursprung i ”household management” (peri oikonomias), texter skapade av filosofer från Aristoteles och framåt.³⁰

Balch visar tydligt hur formen för hustavlorna går att spåra tillbaka till Platon och Aristoteles.³¹ Balch hänvisar till *Politiken (1 12353b 1–14 trans. Rackham)* av Aristoteles som den viktigaste texten med referens och bevis för hustavlans ursprung.³² I *Politiken (1 12353b 1–7 trans. Lord)* framträder samma mönster av relationer som i Ef; mästare-slav, make-hustru, fader-barn.

”Since it is evident out of what parts the city is constituted, it is necessary first to speak of household management; for every city is composed of households. The parts of household management correspond to the parts out of which the household itself is constituted. Now the complete household is made up of slaves and free persons. Since everything is to be sought for first in its smallest elements, and the first and smallest parts of the household are master, slave, husband, wife, father, and children...”

Denna text uppvisar tydliga likheter med hushållskoden i Ef och karaktäristiska parförhållanden mellan överordnad och underordnad.

Balch gör en utläggning för att visa hur Aristoteles synsätt influerade synen på hushållet långt efter sin tid och visar även att dessa ide-strömningar fanns cirkulerande vid tiden och platserna kring de nytestamentliga författarna.³³ MacDonald uppmärksammar den debatt som Balch varit en

³⁰ Mouton, 2014, 164; MacDonald, 2010, 66.

³¹ Balch, 1981, 34.

³² Balch, 1981, 34.

³³ Balch, 1981, 45, 51.

del av och menar att det idag är generellt accepterat att formen för hushållskoden har ett hellenistiskt-romerskt ursprung.³⁴ Däremot menar både hon och Mouton att det fortfarande är omtvistat vilken funktion som hushållskoden har och hur den har influerats från både judiskt och hedniskt håll.³⁵

MacDonald uppmärksammar den pågående debatten och menar att det inte ifrågasätts huruvida etiken i hustavlarna är traditionell eller inte.³⁶ Däremot är det omtvistat om etiken fungerar som en motkultur eller för att bevara gamla strukturer.³⁷

Som det har argumenterats för ovan har hustavlorna sitt ursprung i romersk-hellenistiska texter. För att sätta in hustavlarna i sin kontext behövs de sociala ideal i Romarriket uppmärksammas.

Till skillnad från dagens samhälle fanns det vid denna tid en komplex koppling mellan hemmet och staten. Osiek pekar på hur filosofer från Platon och framåt, inklusive den judiske Filon, gör en koppling mellan ordning i hemmet och ordning i staten.³⁸ Denna ordning etablerades i sin tur genom hierarkiska roller med mannen som överhuvud.³⁹ Mouton pekar på att familjemedlemmarna i det romerska-hemmet var alla underordnade auktoriteten av det manliga överhuvudet (paterfamilias).⁴⁰

Nyanserade uppmärksammar Westfall att den kvinnliga könsrollen dock inte var statisk över hela romarriket.⁴¹ Generellt kunde kvinnor, dock i olika grad, inneha roller som inte var traditionellt kvinnliga såsom beskyddare (patron) eller affärsägare.⁴² Westfall, i samstämmighet med MacDonald, menar att det är felaktigt att förutsätta att en kvinna aldrig hade auktoritet då kvinnan var ansvarig för hemmet och då även för slavar och barn och dessa av båda könen.⁴³

Osiek pekar på att verkligheten för de Romerska kvinnorna inte tycks ha varit av det patriarkala idealen.⁴⁴ Det finns mycket som talar för att kvinnorna under romersk styre hade vissa rättigheter, till exempel att skiljas, inneha äganderätt med flera.⁴⁵

Westfall pekar vidare på hur Romersk-grekiska könsroller användes för att kontrollera kulter och sekter som tycktes farliga.⁴⁶ Fiorenza menar i likhet med Balch att de texterna av Filon och

³⁴ MacDonald, 2010, 66.

³⁵ MacDonald, 2010, 68; Mouton, 2014, 167.

³⁶ MacDonald, 2010, 72.

³⁷ MacDonald, 2010, 72.

³⁸ Osiek, 1992, 82.

³⁹ Osiek, 1992, 82–83.

⁴⁰ Mouton, 2014, 174.

⁴¹ Westfall, 2016, 16.

⁴² Westfall, 2016, 17.

⁴³ Westfall, 2016, 265; MacDonald, 2010, 73.

⁴⁴ Osiek, 2002, 31.

⁴⁵ Osiek, 2002, 31.

⁴⁶ Westfall, 2016, 17.

Josefus visar på de spänningar som fanns i samhället mellan den Romersk-grekiska familjeetiken och den Judiska och hur detta också kopplades till ordningen i riket.⁴⁷

Hustavlan i Ef-förhåller sig alltså till ett samhälle präglad av tydliga hierarkiska normer. Det skall dock också kommas ihåg att kvinnans roll i praktiken var mer rörlig än vad texterna ibland beskrev. Vidare bör det även kommas ihåg att det fanns en koppling mellan ordning i hemmet och ordning i staten. Utan att diskutera syftet med Ef-hustavlan tycks det ändå möjligt att dra vissa slutsatser utifrån den diskussion som föreligger. Hustavlorna i NT har tillkommit med påverkan utanför den kristna gruppen och modellen som läggs fram speglar det romersk-grekiska samhällets ideal. Vidare förekommer även denna modell i judisk-hellenistiska apologetiska texter.

3.2 Hustavlorna i NT

Som redan nämnts återfinns samma struktur och innehåll i flera passager i NT benämnda som hustavlor. För att illustrera likheter och skillnader mellan NT-hustavlorna har jag satt ihop ett diagram. Diagrammet utgår från den grekiska texten och avser att illustrera längden av passager som behandlar olika delar.

Antal ord	Totalt	Kvinnor	Män	Barn	Fäder	Slavar	Slav-ägare	Äldre män	Äldre kvinnor	Yngre kvinnor	Yngre män
Ef 5:21–6:9	354	55	130	37	16	59	28				
Kol 3:18–4:1	116	9	10	13	10	56	18				
1 Pet 2:18–3:7	251	97	25			129					
1 Tim 2:8–15 & 6:1–3	154	82	15			48					
Tit 2:2–10	104					28		12	19	21	31

⁴⁷ Fiorenza, 1995, 256, 257.

Det som förenar hustavlorna är att de alla behandlar slavar och kvinnor. I hustavlorna blir kvinnorna och slaverna framförallt uppmanade till underordning.

Genom diagrammet blir det tydligt att Ef-hustavlan är den lägsta hustavlan. Ytterligare är den långa utläggningen gällande mannen unik i sitt omfång. Inget av de andra breven har en lika lång utläggning över hur mannen bör handla. I mannens uppmaning finns det en liknelse mellan kyrkan och Jesus och äktenskapet mellan mannen och kvinnan. Denna liknelse över äktenskapet återfinns inte i de andra hushållstavlor. En annan särighet i Ef är den motivering som finns för kvinnan att underordna sig; att mannen är sin hustrus huvud.

Som visat i ovanstående diskussion finns ett visst konsensus kring ursprunget till hustavlan. Mouton och MacDonald pekar båda på att det dock inte finns några exakta paralleller till Ef hustavlan i andra traditioner utanför NT.⁴⁸ Att de underordnade blir tilltalade först är något som båda två menar är ovanligt.⁴⁹ Vidare pekar även Mouton på det unika i Ef-hustavlan där mannen blir beordrad att älska sin hustru.⁵⁰

3.4 Sammanfattning

Olika teorier som behandlar syftet för hushållskoderna kommer att tas upp i det avslutande kapitlet efter att Ef brevet har analyserats grundligt. Det finns däremot det som kan sammanfattas redan nu utifrån den framlagda jämförelsen och diskussionen. Formen för Ef-brevets hustavla återfinns både i NT men även i andra traditioner. Strukturen som hushållstavlan utgår ifrån går att härleda tillbaka till Aristoteles och tycks även återspegla de rådande sociala normerna. I NT finns det flera texter som följer samma mönster som Ef-hushållstavlan och generellt tycks det finnas ett intresse att uppmana kvinnor och slavar till ett gott beteende.

⁴⁸ MacDonald, 2010, 72. Mouton, 2014, 176.

⁴⁹ MacDonald, 2010, 72. Mouton, 2014, 176.

⁵⁰ Mouton, 2014, 176.

4. Hustavlan i Efesierbrevet 5:21–6:9

Efter att ha diskuterat kontexten för hushållstavlan är det nu dags att analysera hustavlan i Ef. Nedan kommer jag först att analysera relationen mellan barn-förälder och slav-slavägare för att slutligen diskutera mannens roll. Eftersom verserna som berör kvinnan är fokus för denna uppsats kommer dessa att gås igenom i detalj i nästföljande kapitel.

Det är omtvistat huruvida vers 21 bör räknas till hustavlan eller inte. Dock finns en tydlig syntaktisk koppling mellan 5:21 och de föregående verserna samt 5:22 som bör uppmärksammas.

Ef 5:21 innehåller participet *ὑποτασσόμενοι* och saknar således ett huvudverb. Ef 5:18 innehåller imperativet *πληροῦσθε* och efter detta följer fem particip där *ὑποτασσόμενοι* är det sista. Vers 5:18 uppmanar till att bli fylld av Anden (*ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι*) och de efterföljande participen indikerar resultatet av att låta sig fyllas av Anden. Ef 5:22 återges med variation i textvittnen och i NA-28 återges vers 22 utan ett verb.⁵¹ Det finns mycket som talar för att den ursprungliga texten inte innehöll ett verb vilket också stöds av den äldsta text fyndet av Efesierbrevet \mathfrak{P}^{46} . Detta leder således till att verbet från föregående mening suppleras och kopplar versen samman med de föregående satserna från vers 5:18.

På grund av den syntaktiska koppling som finns mellan vers 21 och vers 22 blir det felaktigt att skilja dessa satser åt. Best lägger fram ett till synes svagt argument, för att dela dessa verser åt då han menar att verserna har olika teman.⁵² Han pekar på hur vers 21 behandlar troendegemenskapen generellt medan 5:22–6:9 berör specifika medlemmar av ett hushåll.⁵³ Detta menar Best skulle således tala för att vers 21 inte bör läsas tillsammans med 5:22–6:9.⁵⁴ Däremot går det inte att frånsä den syntaktiska koppling som finns, vilket gör att jag i samstämmighet med Jonsson, Hoehner och Knight III drar samma slutsats att verserna skall tolkas i relation till varandra.⁵⁵

Det har alltså visats att Ef 5:21–6:9 är syntaktiskt kopplad till 5:18 som uppmanar den troende att fyllas av Anden. Hoehner lägger fram ett gott argument och menar att hustavlan bör tolkas som ett resultat av att låta sig bli fylld av Anden.⁵⁶

Hustavlan i Ef utgör en enhet inte bara tematiskt genom att behandla hushållsrelationer utan även genom en återkommande struktur. De tre paren läggs fram på ett liknande sätt. Först blir den underordnade i relationen tilltalad med ett efterföljande imperativ. Imperativet följs oftast sedan av

⁵¹ Läsarten ifrån P46 innehåller inget verb. Codex Sinaiticus innehåller hypotassesthôsan och andra manuskript innehåller hypotassesthe.

⁵² Best, 1998, 515.

⁵³ Best, 1998, 515.

⁵⁴ Best, 1998, 515.

⁵⁵ Jonsson, 2016, 225; Hoehner, 2002, 720, 719; Knight III, 1991, 168.

⁵⁶ Hoehner, 2002, 720.

både en motivering hur och varför imperativet skall efterföljas. Vid två tillfällen saknas dock motivering på varför och hur för de två sista paren. Nedan har jag satt ihop ett diagram för att visa strukturen i hushållstavlan.

Tilltal	Imperativ	Hur	Varför
Kvinnor	Underordna er era män	Som efter Herren	För att mannen är kvinnans huvud
Män	Älska era hustrur	Så som Kristus har älskat församlingen	Kvinnan är mannens kropp
Barn	Lyd era föräldrar		För Herrens skull, det är ens skyldighet och för att det skall gå en väl
Fäder	Reta inte upp era barn	Fosträ och vägled dem efter Herrens vilja	
Slavar	Lyd era jordiska herrar	Som ni lyder Kristus	Det gäller Herren och inte människor
Ni som har slavar	Behandla slavar rätt och använd inte hårda ord		Har samma Herre i himlen

Hoehner gör en liknande utläggning av strukturen i hustavlan, dock upplever jag att han läser in för mycket av strukturen från Kol-hustavlan och anpassar Ef-hustavlan därefter.⁵⁷ På grund av detta menar jag att Hoehners struktur inte gör Ef-hustavlan rättvisa.

Det är tydligt att Ef 5:21–6:9 utgör en litterär enhet och de uppmaningar som ges menar jag bör tolkas i sammanhanget av hela hushållstavlan.

4.1 Barn - förälder

I Ef 6:1–4 blir barnen tilltalade och uppmanade att lyda sina föräldrar och fäderna blir uppmanade till ett visst beteende gentemot sina barn. I motiveringen till barnens lydnad tycks författaren hänvisa till GT. ”*Visa aktning för din far och din mor*; det är det första bud som följs av ett löfte: *så att det går dig väl och du får leva länge på jorden.*” (Bibel 200)

Hoehner menar att författaren troligen refererar till LXX 2 Mos 20:12 eller 5 Mos 5:16. Ingen av dessa texter överensstämmer helt med Ef-texten men Best menar att det är troligt att författaren refererar till 2 Mos 20:12 då den har större överensstämmelse.⁵⁸

I 6:1 blir barnen uppmanade att lyda sina föräldrar (γονεῦσιν) medan det är fäderna (πατέρες) som tilltalas i 6:4. Hoehner uppmärksammar fädernas specifika roll som ansvarig för barnen.⁵⁹ Han

⁵⁷ Hoehner, 2002, 728.

⁵⁸ Best, 1998, 565–566.

⁵⁹ Hoehner, 2002, 795–796.

uppmärksammar även att fadern i den romerska familjen hade makt över sina söner under hela sin livstid.⁶⁰ Fadern hade större makt över sina söner än en slavägare över sina slavar.⁶¹ Däremot pekar Hoehner på att författaren inte uppmärksammar fädernas makt utan fokuserar istället på att behandla barnen väl.⁶²

Ef 6:1–4 tycks följa de sociala normer som var rådande och hänvisar även beteendet till GT. Det är anmärkningsvärt att barnen uppmanas att lyda båda sina föräldrar. Som visats ovan menar Westfall att kvinnan hade makt i relation till sina barn och var alltså inte underordnad i den relationen.

4.2 Slav - mästare

Hustavlans sista del består av relationen mellan slav och ägare. I Ef 6:5 blir slaven uppmanad att lyda sin ägare (κατὰ σάρκα κυρίου). Ägarna (κύριοι) i sin tur blir uppmanade att behandla sina slavar väl. Fokus i verserna är en god relation mellan slaven och dess ägare men det blir också tydligt att handlingarna mot varandra har en gudomlig dimension.

Slavarna blir ombudda att lyda sina jordiska herrar (κατὰ σάρκα κυρίου). I NT används oftast κύριοι för Jesus eller Gud men här används det för slavarnas ägare. Best uppmärksammar att författaren hade kunnat använda en annan term. Anledningen till ordvalet, som också finns i Kol, menar Best har sitt ursprung i hustavle-formen som NT-författarna tagit över.⁶³

Vidare är det intressant att författaren inte hänvisar till GT vilket han gör i de andra relationerna i hustavlans. Best uppmärksammar hur det hade varit möjligt att hänvisa till den mosaiska lagen men att författaren aktivt tycks ha valt bort detta. Best ställer sig frågande till frånvaron och menar att författaren kanske endast väljer att använda GT etik när det passar honom.⁶⁴ Best pekar här på hur författaren har möjlighet att peka på GT och uppmana till att frige slavar efter 6 år (2 Mos 21:2–11) eller till och med att inte ta slavar (3 Mos 25:39–43).⁶⁵

Hade författaren önskat att avskaffa slaveriet tycks det som att tillfället för det hade varit perfekt här. Trots att författaren inte argumenterar för att avskaffa slaveriet blir slavägaren däremot ombudd att behandla slaven väl med motiveringen att de har samma Herre i himlen.

⁶⁰ Hoehner, 2002, 795–796.

⁶¹ Hoehner, 2002, 795–796.

⁶² Hoehner, 2002, 795–796.

⁶³ Best, 1998, 576.

⁶⁴ Best, 1998, 582.

⁶⁵ Best, 1998, 582.

4.3 Män älska era hustrur

Den längsta utläggningen i hustavlan handlar om relationen mellan kvinnan och mannen. I den utläggningen behandlas mannens roll mer genomgående.

Männen blir uppmanade att älska (ἀγαπᾶτε) sina fruar “så som Kristus har älskat kyrkan och utlämnat sig själv för den”. För det första är det anmärkningsvärt att mannen uppmanas att älska sin hustru. Som nämnts ovan menar Mouton att NT-hustavlorna är unika i det att mannen blir uppmanad att älska sin hustru.⁶⁶ Författaren uppmanar till ἀγαπᾶτε vilket ofta används för att beskriva Jesu eller Guds kärlek i NT. Hoehner pekar på att kärleken som mannen skall ha till sin fru är ovillkorlig.⁶⁷ Däremot är det inte det ovanligt att Kristus efterföljare blir uppmanade att ἀγαπάω vilket gör att jag menar att denna uppmaning inte bör ses som alltför unik.

Andra delen av satsen fungerar som ett exempel där mannens kärlek till hustrun skall vara som den Kristus hade till kyrkan. Best menar att Jesus fungerar som ett exempel men att det också skall tolkas som att det inte finns en absolut överensstämmelse mellan mannen och Kristus.⁶⁸ Best menar enligt min mening helt korrekt att de efterföljande verserna fram till 5:28 är en utläggning som inte direkt handlar om mannens och kvinnans relation utan den mellan kyrkan och Kristus.⁶⁹ Det kommer att diskuteras nedan ytterligare varför mannen inte är frälsare i samma termer som Kristus.

Vers 26 och 27 menar både Hoehner och Best, på god grund, refererar till en judisk rit där den blivande bruden genomgick ett rituellt bad.⁷⁰

I vers 28 återgår författaren så till äktenskapet mellan mannen och kvinnan och menar att mannen skall älska hustrun som sin egen kropp. Westfall menar att maken här blir ombedd att behandla sin hustru som sig själv.⁷¹ Hon menar att mannen skall behandla sin hustru på samma sätt som han skulle behandla en man.⁷² Detta argument menar jag är svagt. Ursprunget till att mannen och kvinnan är ett kommer ifrån GT men det tycks inte finnas någon judisk tradition av att mannen och kvinnan skall behandlas på samma sätt. Oavsett, maken blir ombedd att älska kvinnan genom praktiska handlingar som att ge näring och omvårdnad. Det Westfall pekar på var vanliga ansvarsområden som stod i enhet med både judiska och grekisk-romerska normer.⁷³

Westfall menar att de handlingar som exemplifieras av Jesus och som maken uppmanas till går stick i stäv till de manliga normerna för den tiden och att författaren genom det motsätter sig de

⁶⁶ Mouton, 2014, 176.

⁶⁷ Hoehner, 2002, 747.

⁶⁸ Best, 1998, 539.

⁶⁹ Best, 1998, 539.

⁷⁰ Best, 1998, 543; Hoehner, 2002, 758.

⁷¹ Westfall, 2016, 95.

⁷² Westfall, 2016, 95.

⁷³ Westfall, 2013, 570–571.

samhälleliga normerna.⁷⁴ Westfall menar att Kristus porträtteras som make i relation till kyrkan och de handlingar som Jesus utför i vers 26–27 ”för att helga den genom reningsbadet i vatten och genom dopordet. Ty han ville själv låta kyrkan träda fram till sig i härlighet utan minsta fläck eller skrynkla; helig och felfri skulle den vara.” också skall utföras av maken.⁷⁵ Dessa handlingar menar Westfall är typiska kvinno- eller slavhandlingar och hon menar att texten uppmanar männen att bete sig som kvinnor.⁷⁶ Hon menar även att ge någon mat, som det står att maken skall göra i vers 28, tyder på en ”kvinnohandling”.⁷⁷

Jag menar att Westfall går för långt i sin tolkning av liknelsen mellan mannen och Kristus då jag, i likhet med Best, menar att vers 26–27 främst behandlar liknelsen mellan Kristus och kyrkan. Vidare beskrivs Guds roll gentemot Israel i termer av kvinnohandlingar i GT (Hesekiel 16:1–13). Det är inte första gången kvinnohandlingar beskrivs vid frälsning/räddning.

I vers 31–32 refererar författaren till 1 Mos 2:24 i LXX och syftar i dessa verser på Kristus och kyrkan. I vers 33 återgår författaren till att diskutera relationen mellan mannen och kvinnan och gör en form av sammanfattning innan relationen mellan barn och föräldrar tas upp. Återigen blir mannen uppmanad att älska sin fru och hustrun i sin tur uppmanad att respektera sin man. Denna vers kommer att diskuteras i större utsträckning nedan då fokus kommer att ligga på kvinnans roll i hustavlan.

Att mannen blir beordrad att älska sin hustru är unik för Ef. Vidare är det inte heller vilken kärlek som helst utan samma kärlek som Kristus har för församlingen. I praktiken blir mannen uppmanad att lägga ner sitt liv för välmåendet av kvinnan.

⁷⁴ Westfall, 2013, 572.

⁷⁵ Westfall, 2013, 592.

⁷⁶ Westfall, 2013, 592.

⁷⁷ Westfall, 2013, 592.

5. Kvinnor underordna er era män - analys av Ef 5:21–24 och 33

Ovan har hustavlans olika delar uppmärksammats för att skapa en bakgrund och kontext för utläggningen kring kvinnans roll i äktenskapet vilket sker i Ef 5:21–24 och 33. Nedan kommer jag att analysera vers för vers för att få en djupare kunskap av innebörden av verserna.

På grund av den syntaktiska kopplingen som finns mellan verserna 21 och 22 menar jag att dessa verser måste förstås i ljuset av varandra och påverkar tolkningen av hustavlan. Vidare är vers 21 kopplad till vers 18 som uppmanar till att låta sig fyllas av Anden. Således måste hustavlan tolkas som ett resultat av att låta sig fyllas av Anden.

5.1 Efesierbrevet 5:21 - Ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ

5.1.1 Ὑποτασσόμενοι

Vers 21 innehåller en particip-form av ὑποτάσσω och verbet står i medium-passivum. ὑποτάσσω förekommer trettioåtta gånger i NT, både i breven och i Lukasevangeliet.

I Ef brevet används ὑποτάσσω tre gånger 1:22, 5:21 och 5:24. Först används det i 1:22 för att beskriva hur Jesus har fått herravälde över världen och ὑποτάσσω står här i aktivumformen. Ef 5:21 beskriver en relation mellan troende och slutligen i 5:24 beskrivs relationen mellan församlingen och Kristus. Vid de båda sista tillfällena står ὑποτάσσω i medium-passivum form.

Både Knight III och Payne, som gör olika tolkningar av versens innebörd, hänvisar till den definition som BAGD ger för ὑποτάσσω ”submission in the sense of voluntary yielding in love”.⁷⁸ Knight III pekar på underordning i versen som något ömsesidigt, samtidigt som han tar ställning mot att mannen skulle vara underordnad kvinnan.⁷⁹

Barth uppmärksammar att verbformen vid förekomsten av ὑποτάσσω har betydelse och menar att det finns en distinkt skillnad mellan användandet av verbet i aktivum och medium-passivum. Barth menar att aktivum används av Gud för att skapa den rätta ordningen. Däremot används medium-passivum formen i indikativ, particip eller imperativ av ὑποτάσσω när medlemmar av församlingen tilltalas. Detta menar Barth pekar på en förståelse av ὑποτάσσω som en frivillig handling bland kristustroende.⁸⁰

⁷⁸ Payne, 2009, 281; Knight III, 1991, 166.

⁷⁹ Knight III, 1991, 166, 168.

⁸⁰ Barth, 1974, 709, 710.

Barths uppmärksammande av diates påverkan stämmer överens med den BAGD. BAGD menar att ὑποτάσσω i aktivum innebär att få någon/något att underordna sig, ett exempel på detta är Rom 8:20b och Ef 1:22. BAGD menar att verbet i Ef 5:21 som står i medium passivum bör förstås som ”of submission in the sense of voluntary yielding in love, 1 Cor 16:16; Eph 5:21; 1 Pt 5:5b”.

Däremot menar BAGD att ὑποτάσσω i Ef 5:22 bör förstås som ”of submission involving recognition of an ordered structure, w.dat. of the entity to whom/which appropriate respect is shown.”

Det är tydligt att ὑποτάσσω skall tolkas som att lägga ner den egna viljan till förmån för någon annans vilja och auktoritet. Det är däremot stor skillnad i tolkningen av aktivumformen och medium passivum formen av verbet. Diatesen på verbet är alltså av största vikt att uppmärksamma. I Ef 5:21 står verbet i medium-passivum men Hoehner argumenterar för att det skall tolkas som medium. Han bygger detta argument på att kyrkans underordning till Kristus inte verkar påtvingad och mannens uppmaning står i aktivum. Vidare är de andra efterföljande participen från vers 18 alla i aktivum form. På grund av detta drar Hoehner en rimlig slutsats att verbet bör tolkas som medium, således blir handlingen ett resultat av individens eget fria handlande.⁸¹ Det innebär att underordningen som påbjuds i versen inte är påtvingad.

5.1.2 ἀλλήλοις

Efter ὑποτασσόμενοι, underordna er, följer en böjning av pronomet ἀλλήλων i dativ pluralis. I HF översätts ordet med ”den ena”, ”den andra”, ”varandra”, ”inbördes”, och ”gemensam”.⁸² EDNT menar att ἀλλήλων i NT bör tolkas som det reciproka ”each other”. Vid några tillfällen i NT används ἀλλήλων vid personifiering eller för individer. I majoritet, till vilket Ef 5:21 tillfaller, beskriver EDNT så här ”ἀλλήλων is used in connection with groups of the persons who are in some way peers and with reference to relationships within a homogeneous group in order to express communication with or, sometimes, negativ conduct toward, each other.”⁸³ BAGD definierar ordet med “each other, one another, mutually”.⁸⁴

Clark menar att ἀλλήλων inte alltid skall förstås som ömsesidig och hänvisar till flera andra NT texter. Ett exempel är från Jak 5:16 där Clark menar att ἀλλήλων används men egentligen innebär att den sjuke skall erkänna sina synder till de äldste och inte tvärtom.⁸⁵ Grudem lägger fram ett

⁸¹ Hoehner, 2002, 717, 732.

⁸² Heikel & Friedrichsen, 1934, 10.

⁸³ EDNT, 1994, 63.

⁸⁴ BAGD, 2000, 46.

⁸⁵ Clark, 1980, 76.

liknande argument utifrån andra Bibel-verser såsom Upp 6:4, Gal 6:2.⁸⁶ Grudem menar att eftersom ἀλλήλων vid flera tillfällen i NT inte används reciprokt bör Ef 5:21 inte nödvändigtvis tolkas på det sättet.⁸⁷

Payne lägger däremot fram ett gott argument för att Grudem och Clarks infallsvinkel är felaktig.⁸⁸ Som Payne tydligt visar används alltid ἀλλήλων för att visa på reciprocitet, vidare hade författarna haft som avsikt att mena ”vissa till andra” skulle ett annat ordval ha använts.⁸⁹ Det argument som Payne lägger fram gällande betydelsen av ἀλλήλων stöttas även av ordböckernas tolkning av termen.

Grudem och Clarks argument anser jag har dåligt grund. Jag menar att ἀλλήλων i versen skall förstås som reciprokt vilket alltså innebär att de troende skall underordna sig varandra.

5.1.3 ἐν φόβῳ Χριστοῦ

Författaren ger djupare dimension till under ordningen genom att avsluta satsen med ἐν φόβῳ Χριστοῦ. Hoehner visar tydligt att φόβος kan variera i innebörd från djup fruktan till respekt.⁹⁰ Vidare lägger han även fram ett gott argument kring betydelsen i denna vers.⁹¹ Hoehner menar att termen inte bör tolkas som ”respekt” eftersom någon kan respektera Kristus men ändå inte underordna sig. Samtidigt bör det inte tolkas som skräckfyllt eftersom det behandlas i samma stycke som Guds kärlek.⁹² Hoehner vill peka på en medelväg i tolkningen av denna vers något som jag menar han gör rätt i.

5.1.4 Innebörden av versen

Verbet i vers 21 är ett particip som hänvisar tillbaka till imperativet i vers 18 som uppmanar de troende att låta sig fyllas av Anden. På grund av detta är alltså underordningen i vers 21 ett resultat av att låta sig fyllas av Anden. Versen skall tolkas som att alla skall underordna sig varandra och inte som Grudem föreslår ”vissa under andra”. Vidare motiveras underordningen genom en gudomlig aspekt där vördnaden, bävan, för Kristus är drivkraften.

⁸⁶ Piper, John & Grudem, Wayne red. 1991, 494.

⁸⁷ Piper, John & Grudem, Wayne red. 1991, 494.

⁸⁸ Payne, 2009, 280.

⁸⁹ Payne, 2009, 280.

⁹⁰ Hoehner, 2002, 718.

⁹¹ Hoehner, 2002, 718–719.

⁹² Hoehner, 2002, 718–719.

5.2 Vers 22 - αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὡς τῷ κυρίῳ

5.2.1 αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν

Bibel 2000 översätter denna vers med: *Ni kvinnor, foga er efter era män som efter Herren*. Som det har visats ovan saknar vers 22 ett eget verb vilket gör att verbet från den föregående meningen supleras. I Bibel 2000 tycks inte nyanserna av grundtextens innebörd framträda tydligt.

Inledningsvis tilltalas kvinnorna i vokativ form och uppmanas att låta sig underordnas (medium-passivum formen av ὑποτάσσω). De som de skall underordna sig är sina egna män. Det tycks märkligt att Bibel 2000 valt att översätta ”kvinnor” och ”män” då det tycks finnas ett konsensus kring att versen refererar till specifikt hustrur och äkta män och inte könen i allmänhet.⁹³

Som det har visats innan menar Mouton och MacDonald att ”de underordnade blir tilltalade först” är något ovanligt när det gäller hushållstavlur.⁹⁴ Clark uppmärksammar även tilltalet till kvinnan och menar att detta pekar på att författaren ansåg mannen och kvinnan vara lika ansvariga för gemenskapens välgång.⁹⁵ Jag är försiktig med att dra samma slutsats som Clark, endast baserad på vers 22 som bakomliggande argument, men det unika tilltalet menar jag bör uppmärksammas. Best menar att tilltalet till kvinnan troligtvis innebär att underordningen bör tolkas som frivillig.⁹⁶ Denna slutsats drar Best utifrån att mannen inte blir tilltalad och det behandlas inte heller hur maken skulle agera om hustrun inte underordnar sig.⁹⁷ Barth uppmärksammar både att kvinnan tilltalas och att just ὑποτάσσω används istället för de grekiska orden för att lyda eller tjäna.⁹⁸ Detta menar Barth tyder på att kvinnan inte ses som lägre stående utan på samma nivå som mannen med en egen vilja.⁹⁹

Att just kvinnan tilltalas direkt är uppseendeväckande och något som skiljer NT-hustavlorna från de i andra traditioner. På grund av att författaren här går ifrån den normala modellen tyder det på ett aktivt val att distansera sig gentemot andra traditioner. Att författaren vänder sig direkt till

⁹³ Detta noteras hos knight III 1991, 169 Hoehner, 2002, 732, Barth, 1974, 610, Best, 1998, 532 medans Clark 1980, och Payne, 2009 inte ens bryr sig om att diskutera en möjligt annan läsning utan börjar direkt på utläggning kring äktenskapsroller mellan man och kvinna.

⁹⁴ MacDonald, 2010, 72; Mouton, 2014, 176.

⁹⁵ Clark, 1980, 82.

⁹⁶ Best, 1998, 532.

⁹⁷ Best, 1998, 532.

⁹⁸ Barth, 1974, 611.

⁹⁹ Barth, 1974, 611.

kvinnan visar på att denne förväntar sig ett ansvarstagande ifrån henne. Detta tyder på en kvinnosyn där kvinnan ses som fullgod individ.

5.2.2 Avsaknaden av ett verb

Som det har visats ovan saknar vers 22 ett eget verb. Detta gör att verbet från föregående mening supleras och kvinnorna blir alltså uppmanade att underordna sig sina män. Eftersom ὑποτάσσω i vers 21 är ett particip som hänger samman med verbet i 5:18b, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι att låta sig bli fylld av Anden, bör underordningen i vers 21 tolkas som ett resultat av Anden. Eftersom verbet i vers 22 suppleras från 21 bör samma förutsättningar vara gällande, det vill säga att underordningen som kvinnorna uppmanas till hänger ihop med att låta sig bli fylld av Anden. Payne menar att eftersom verbet supleras från den föregående meningen får ordet samma innebörd som i satsen innan. På grund av detta menar Payne att BAGD definition av ὑποτάσσω i vers 21 gäller även för vers 22.¹⁰⁰ Däremot menar BAGD att ὑποτάσσω i vers 22 inte skall tolkas på samma sätt. De menar att verbet i vers 21 har betydelsen ”of submission in the sense of voluntary yielding in love” medan det i vers 22 har betydelsen ”of submission involving recognition of an ordered structure, w. dat. of the entity to whom/which appropriate respect is shown”.

Jag tycker det är märkligt på det sätt Payne refererar till BAGD för definitionen av den ena versen men förkastar den näst följande. Utan att köpa hela Paynes argumentation bör det ändå uppmärksammas att det ligger en del i det. Som det argumenterats för i diskussionen för vers 21 bör ὑποτάσσω förstås i medium form, vilket indikerar en viss frivillighet. Däremot läggs en djupare motivation till underordning fram än den som finns i vers 21, detta gör att termerna inte skall tolkas exakt lika.

5.2.3 ὡς τῷ κυρίῳ

Det är omtvistat hur den andra delen av versen ὡς τῷ κυρίῳ bör tolkas då det finns flera möjliga läsningar. Adverbial konjunktionen ὡς efterföljs av τῷ κυρίῳ. I samstämmighet med Best och Hoehner menar jag att τῷ κυρίῳ bör förstås som en referens till Jesus.¹⁰¹ Denna slutsats är möjligt

¹⁰⁰ Payne, 2009, 281.

¹⁰¹ Hoehner, 2002, 736; Best, 1998, 533.

att dra då $\kappa\upsilon\rho\iota\omega$ står i singularis. Hade författaren velat referera till männen hade denne använt pluralis-böjningen för att referera till $\alpha\upsilon\delta\rho\rho\alpha\sigma\iota\nu$.

$\omega\varsigma$ kan i denna sats ha flera olika betydelser. Barth och Hoehner uppmärksammar fyra möjliga tolkningar.¹⁰²

(1) $\omega\varsigma$ kan ha ”Causal force” och då läsas som ”på grund av Herren”.

(2) $\omega\varsigma$ skall tolkas som ”comparativ force” och skulle då få en betydelse i likhet med ”såsom efter Herren”.

(3) partikeln skall tolkas som både motiverande och jämförande i likhet med engelskans ”as”, ”just as”. Barth menar att denna tolkning ger en liknande relation som den som finns i Matt 25:40 ”vad ni har gjort för någon av dessa minsta som är mina bröder, det har ni gjort för mig”.

(4) Kvinnans lydnad till mannen är en ”träning” för den egentliga underordningen för Kristus. Detta i likhet med slavens arbete i Kol 3:23 ”Vad ni gör skall ni göra helhjärtat, det gäller ju Herren och inte människor”¹⁰³

Best uppmärksammar de olika tolkningsmöjligheterna men nöjer sig med slutsatsen att hustruns relation till mannen har en koppling till det gudomliga.¹⁰⁴ Hoehner utvärderar de olika tolkningarna och menar att alla läsningar har svagheter. Hoehner pekar specifikt på (2) att det vore märkligt om kvinnan skall underordna sig mannen i samma grad som Jesus eftersom ingen annan i NT ombeds att underordna sig någon i samma grad som till Jesus.¹⁰⁵ Vidare menar även Hoehner att alternativ (4) inte är ett gott argument eftersom kvinnan uppmanas att underordna sig maken och Jesus och inte enbart Kristus.¹⁰⁶ Detta eftersom punkt (4) tyder på en lydnad där målet för underordningen enbart är Kristus och inte de jordiska herrarna.¹⁰⁷ Hoehner menar att den bästa förståelsen av $\omega\varsigma$ är att läsa det som ”as” (3) och han argumenterar för det genom vad som passar bäst in teologiskt i passagen.¹⁰⁸ Jag menar i likhet med Hoehner att alternativ (2) är osannolikt då

¹⁰² Hoehner, 2002, 737; Barth, 1974, 612.

¹⁰³ Hoehner, 2002, 737–738; Best, 1998, 612.

¹⁰⁴ Best, 1998, 533.

¹⁰⁵ Hoehner, 2002, 737.

¹⁰⁶ Hoehner, 2002, 738.

¹⁰⁷ Hoehner, 2002, 738.

¹⁰⁸ Hoehner, 2002, 738.

det skulle vara märkligt om författaren hade uppmanat någon att underordna sig en annan i samma utsträckning som Jesus. Både alternativ (1) och (3) anser jag är rimliga tolkningar och det är inte möjligt att göra en vidare utvärdering utan att gissa.

5.2.4 Innebörden av versen

Genom diskussionen har jag dragit slutsatsen att texten riktar sig till gifta kvinnor i relation till deras män. Kvinnan är tilltalad på ett sätt som ger henne värdighet, något som är unikt för NT hustavlor. Kvinnan blir ombedd att underordna sig, något som är möjligt genom att låta sig bli fylld av Anden. Underordningen är inte påtvingad utan kvinnan tycks ha ansvar för sitt eget handlande. Kvinnan blir ombedd att underordna sig sin egen make antingen på grund av Kristus eller för att underordningen till maken är implicit för Kristus.

5.3 Analys av vers 23

ὅτι ἀνὴρ ἐστὶν κεφαλὴ τῆς γυναικὸς ὡς καὶ ὁ
Χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, αὐτὸς σωτὴρ τοῦ
σώματος·

”Ty en man är sin hustrus huvud liksom Kristus är kyrkans huvud – han som också är frälsare för denna sin kropp.” (Bibel 2000)

Vers 23 inleds med konjunktionen ὅτι som har en kausal funktion. Mannen (i nominativ) är (presens indikativ aktivum) kvinnans (genitiv) huvud (nominativ) på samma sätt/där för att (omtalat hur ὡς καὶ skall tolkas, utvecklas nedan) Kristus (nominativ) är (supleras från föregående sats) huvudet (nominativ) för kyrkan, han (possessivt pronomen, nominativ tredje person singularis) frälsare (nominativ) av kroppen (genitiv).

5.3.1 Mannen är kvinnans huvud

Nyckeltermen i denna versen är κεφαλὴ och det är omtvistat hur det ordet bör tolkas. Grudem är en av dem som starkt förespråkar att κεφαλὴ betyder ”auktoritet över”.¹⁰⁹ Grudem argumenterar tydligt mot uppfattningen att κεφαλὴ skulle betyda ”ursprung” vilket är den andra möjliga tolkningen av ordet.¹¹⁰ Även om det finns flera bibelställen där ”ursprung” skulle passa som

¹⁰⁹ Grudem, 1991, 426.

¹¹⁰ Grudem, 1991, 426.

förståelse menar Grudem att de är felaktigt.¹¹¹ Grudem lägger fram ett tydligt argument för att auktoritet är en vanlig betydelse för κεφαλή både i Bibel-litteratur och andra texter.¹¹² Han menar samtidigt att argumenten för att de skulle betyda ”ursprung” eller ”källa” är svagare. Samtidigt erkänner Grudem att κεφαλή skulle kunna fungera som metafor för ”ursprung till liv”. Dock ställer han sig högst tveksam till detta då det endast finns två textkällor där den tolkningen är möjlig.¹¹³ Han menar att det inte finns ett enda exempel där κεφαλή kan betyda ursprung som inte är omtvistat.¹¹⁴

Martin angriper diskussionen från ett annat ingångsläge. Han pekar på att Grudems textställen där κεφαλή betyder ”auktoritet” alla tillhör samma filosofiska tradition.¹¹⁵ Martin pekar på att det fanns en tvådelad förståelse vid Paulus tid där den ena filosofiska traditionen menade att huvudet var ursprunget för beslutsfattande, med den grundförståelsen är det inte konstigt om ”huvud” då används för att beskriva ”auktoritet”.¹¹⁶ Däremot menar Martin att det även fanns idéströmningar där hjärtat ansågs vara ursprunget för beslutsfattandet.¹¹⁷ Martin pekar på exempel i den paulinska traditionen (ex Rom 1:21, 1 Kor 2:9) som belägg för att Paulus tycks inta synsättet där hjärtat är ursprunget till beslutsfattandet.¹¹⁸ Eftersom Paulus tycks hänvisa till hjärtat som beslutsfattande organ menar Martin att det är osannolikt att κεφαλή skulle användas för att beskriva mannen som kvinnans auktoritet.¹¹⁹ Martin menar på grund av detta är ”ursprung/källa” en bättre tolkning av κεφαλή i Ef 5:23.¹²⁰

Martins argument har goda grunder men jag menar att det också finns utvecklingsutrymme. Martin tycks förutsätta att Ef är författat av Paulus, något som det inte är konsensus kring, skulle det vara en annan författare skulle detta kunna leda till att argumentet faller för passagen i Ef.

Westfall menar att κεφαλή på koine grekiska har ett brett semantiskt fält som går från den faktiska betydelsen av huvud, till identitet och ursprung.¹²¹ Westfall menar tydligt att κεφαλή inte

¹¹¹ Grudem, 1991, 435.

¹¹² Grudem, 1991, 467.

¹¹³ Grudem, 1991, 467.

¹¹⁴ Grudem, 1991, 467.

¹¹⁵ Martin, 2012, 75.

¹¹⁶ Martin, 2012, 79.

¹¹⁷ Martin, 2012, 76.

¹¹⁸ Martin, 2012, 78–79.

¹¹⁹ Martin, 2012, 79.

¹²⁰ Martin, 2012, 80.

¹²¹ Westfall, 2016, 80–81.

betydde ”auktoritet” i Ef.¹²² Westfall refererar till Ef 4:15–16 där Kristus roll som huvudet över församlingen beskrivs.¹²³ Vid detta bibelställe tycks Jesu roll som huvud innebära att han ger näring och energi till kroppen att växa. Detta menar Westfall är ett av de bevis som pekar på att κεφαλή skall förstås som ”ursprung/källa” till liv. Westfall placerar hustavlans relationer inom ”the patronage system” som bygger på kontrasten mellan välgörare och mottagare.¹²⁴ Westfall menar att ”the patronage system” var en av grundstenarna i det då rådande grekisk-romerska samhället.¹²⁵ Samhället bestod människor av olika status och ”the patronage system” består av samhällliga normer där personer med högre status gör välgärningar för individer med lägre status. Som mottagare av välgärningar var man skyldig att gensvara med ett visst beteende som inkluderande tacksägelse och lojalitet.¹²⁶ Westfall menar att mannens roll som huvud i vers 23 identifieras utifrån de välgärningar som hustrun får av relationen. Kvinnan vid denna tiden var ofta beroende av mannens välgärningar vilket gör att han blev hennes källa till liv.¹²⁷ I versen uppmanas Kvinnan alltså att svara på mannens välgärningar genom att underordna sig och ära mannen i enlighet med de sociala normerna.¹²⁸

Frågan om betydelsen av κεφαλή är omtvistad och komplex och det finns goda argument på båda sidor. Trots att det finns få tillfällen där κεφαλή kan tolkas som ”ursprung/källa” till liv, som Grudem uppmärksammar, tycks ändå kontexten i Ef tala för att det bör förstås som just det. Westfall lägger fram ett gott argument som förklarar mannens roll som huvud. Detta styrks ytterligare av det argument som Martin lägger fram gällande Paulus användning av hjärta för beslutsfattande.

5.3.2 ...liksom Kristus är kyrkans huvud

Satsens andra del ”ὥς καὶ ὁ Χριστός...” är omtvistad hur den bör läsas och då speciellt funktionen av ὥς καὶ. Barth menar att ὥς skall tolkas som kausal konjunktion medan Best menar att

¹²² Westfall, 2016, 80–81.

¹²³ Westfall, 2013, 582.

¹²⁴ Westfall, 2013, 566.

¹²⁵ Westfall, 2013, 566.

¹²⁶ Westfall, 2013, 566.

¹²⁷ Westfall, 2013, 587–588.

¹²⁸ Westfall, 2016, 100–101. Westfall, 2013, 578.

det bör läsas komparativt.¹²⁹ Best menar att det bör läsas komparativt på grund av jämförande-aspekten som dominerar i passagen.¹³⁰

Barth pekar på att $\acute{\omega}\varsigma$ kan och bör förstås kausalt. Hans argument för bruket i vers 23 bygger på supleringen som behövs i den andra delen av satsen från ”är” som i den första delen av satsen har en kausal funktion. Vidare menar Barth att denna läsning stöds av den teologiska kontexten i satsen. Genom att läsa $\acute{\omega}\varsigma$ som kausalt blir mannens roll som huvud inte absolut utan begränsad till Kristus roll som huvud över kyrkan.¹³¹ Barth underbygger sitt argument bättre än Best, detta leder till att jag anser att $\acute{\omega}\varsigma$ bör förstås kausalt.

5.3.3 Mannen som frälsare?

Sista satsen översätter Bibel 2000 med ”han som också är frälsare för denna sin kropp”. Denna vers har ibland felaktigt tolkats som att mannen är frälsaren för kvinnan. Barth, Hoehner och Best gör samma slutsats att versen inte refererar till att mannen är hustruns frälsare.¹³² Hoehner lägger fram det välgrundade argumentet att den grekiska grammatiken omöjliggör tolkningen av $\acute{\alpha}\nu\eta\rho$ som $\acute{\alpha}\upsilon\tau\acute{\omicron}\varsigma$ eftersom $\acute{\omicron}$ $\chi\rho\rho\iota\sigma\tau\acute{\omicron}\varsigma$ och inte $\acute{\alpha}\nu\eta\rho$ föregår $\acute{\alpha}\upsilon\tau\acute{\omicron}\varsigma$.¹³³ Vidare uppmärksammar Hoehner att $\sigma\omega\tau\eta\rho$ förekommer tjugotre andra gånger i NT och refererar alltid till Jesus som frälsare och aldrig människor.¹³⁴ Däremot tolkar Hoehner satsen som att mannen har en roll för att ”frälsa” sin hustru, inte själsligt men kroppsligt.¹³⁵ Mannen har som uppdrag att skydda kvinnan mot fara både fysiskt men också andligt.¹³⁶

Barth går steget längre än Hoehner och menar att frälsar-rollen inte appliceras på mannen. Det starkaste argumentet för att mannen skulle fungera som ”frälsare” till kvinnan menar Barth är GT texterna om Hosea och Gomer och Rut och Boas. Hoseas äktenskap med Gomer fungerar i GT som en bild för Guds kärlek för Israel men aldrig kallas Hosea, eller någon annan är Yahweh för Israels frälsare. Barth menar att titulera någon annan är Jesus frälsare, kroppsligt eller själsligt, saknar belägg i Bibel och skulle kunna göra författaren beskylld för att etablera avgudadyrkan. Vidare

¹²⁹Barth, 1974, 612. Best, 1998, 535.

¹³⁰Best, 1998, 535.

¹³¹ Barth, 1974, 613–614.

¹³² Barth, 1974, 614. Best, 1998, 534. Hoehner, 2002, 742.

¹³³ Hoehner, 2002, 742.

¹³⁴ Hoehner, 2002, 742.

¹³⁵ Hoehner, 2002, 742.

¹³⁶ Hoehner, 2002, 742.

menar Barth att det inte finns tillräckligt med belägg för att koppla egenskapen som huvud och frälsare till varandra.¹³⁷

Som det har argumenterats för ovan innebär κεφαλή en roll av välgörare och Payne menar att frälsar-rollen som tillskrivs Jesus gör denna definitionen tydligare.¹³⁸ Genom att sätta egenskaperna ”huvud” och ”frälsare” tillsammans menar Payne att läsaren uppmanas att koppla samman detta metaforiskt.¹³⁹

Jag menar att Barths argument för att inte tolka mannen som kvinnans frälsare har goda grunder. Jag tror att Barth gör rätt i att denne tar avstånd från att tolka mannen som kvinnans frälsare samtidigt menar jag att det kan fungera som en metafor, i likhet med Payne. Grammatiskt syftar inte satsen på mannen utan på Kristus vilket innebär att det är en skillnad samtidigt skulle Jesus frälsarroll kunna utgöra en metafor för mannens relation till kvinnan. Detta är inte osannolikt med tanke på de uppmaningar som mannen får i de senare verserna att “älska era hustrur så som Kristus har älskat kyrkan”.

5. 3. 4 Innebörden av versen

Som det har argumenterats för menar jag att versen pekar på att mannen är kvinnans källa till liv och att kvinnan uppmanas att underordna sig sin make på grund av detta. Detta passar vidare in i den samhälleliga kontexten som Westfall tydligt pekar på. Vidare menar jag att mannen i denna passagen inte är kvinnans frälsare utan kvinnans välgörare.

5. 4 Analys av vers 24

ἀλλ' ὡς ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ,
οὕτως καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσιν ἐν παντί.

”Och liksom kyrkan underordnar sig Kristus, så skall också kvinnorna i allt underordna sig sina män.” (Bibel 2000)

I denna vers är det omdiskuterat hur ἀλλά bör tolkas och förstås. Barth menar att ἀλλά skall tolkas som ”men” och bygger detta på det vanliga bruket av ordet för att belysa kontrast och påbörja en

¹³⁷ Barth, 1974, 615–617.

¹³⁸ Payne, 2009, 287.

¹³⁹ Payne, 2009, 287.

invändning.¹⁴⁰ I och med detta menar Barth att författaren pekar på vers 23c där mannen inte skall förstås som frälsare för kvinnan på något sätt.¹⁴¹

Best uppmärksammar att vers 23 och 24 tillsammans bildar ett chiastiskt mönster (23a, 23b, 23c, 24a, 24b). Best menar att innehållet i vers 23c inte påverkar innehållet i vers 24a. I likhet med Barth menar Best att *ἀλλά* här bör tolkas i likhet med engelskans ”yet” eller ”howbeit”.¹⁴²

Hoehner menar även han att *ἀλλά* bör tolkas som ”but” men tar avstånd från den tolkning som Barth gör som menar att mannen inte på något sätt är kvinnans frälsare vilket jag tidigare kritiserat.¹⁴³

I denna versen supleras *ὑποτάσσεται* från början början av satsen och kvinnan blir således ombedd att underordna sig maken i allt.

Vilken innebörd slutet av versen har, *ἐν παντί* är omtvistat. *ἐν παντί* betyder egentligen ”i allt” men det är högst osannolikt att författaren faktiskt menar bokstavligen ”i allt”. Kvinnans underordning i förhållande till mannen liknas med kyrkans förhållande till Kristus. Kristus skulle aldrig kräva något som räknas som omoraliskt eller syndfullt av kyrkan och på samma sätt skall inte kvinnan underordna sig i något omoraliskt. Hoehner hänvisar till Apg 5:29 att människan måste lyda Gud mer än människor och att kvinnan således inte bör underordna sig något som går emot Guds bud.¹⁴⁴ Däremot menar Hoehner att versen bör tolkas enligt följande; på samma sätt som kyrkan gagnas genom sin underordning av Kristus, gagnas hustrun av sin underordning till mannen.¹⁴⁵ Dock ger Hoehner ingen vidare grund för sin slutsats kring versens innebörd och slutsatsen tycks tagen ur luften.

Best menar att *ἐν παντί* är en idealistisk bild av relationen mellan man och kvinna och pekar även på svagheter att leva efter påbudet. Best uppmärksammar att det vore felaktigt att påstå att män skulle ha absolut auktoritet i hushållet. Best ger exemplet på barnafödande som ett område i hushållet där mannen inte blandat sig i. Best menar även att författaren verkar förutsätta att mannen

¹⁴⁰ Barth, 1974, 619.

¹⁴¹ Barth, 1974, 619.

¹⁴² Best, 1998, 537.

¹⁴³ Hoehner, 2002, 744.

¹⁴⁴ Hoehner, 2002, 745.

¹⁴⁵ Hoehner, 2002, 746.

inte skulle be kvinnan att göra något syndigt.¹⁴⁶ Detta menar jag är en korrekt observation av Best och något som diskuterats ovan.

5. 4. 1 Innebörden av versen

Vers 24 bör alltså inte tolkas som att kvinnans underordning till mannen är gränslös. Ingen i NT ombeds att lyda någon mer än Kristus vilket innebär att mannen inte kan begära något av kvinnan som skulle gå emot Guds vilja.

5. 5 Analys av vers 33

πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἓνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν, ἣ δὲ γυνὴ ἴνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

Efter vers 25 behandlas mannens beteende gentemot kvinnan, i vers 33 sammanfattar författaren relationen mellan mannen och kvinnan. I vers 33 uppmanas mannen att älska sin hustru och hustrun i sin tur blir uppmanad att lyda sin make.

I denna vers uppmanas mannen att älska kvinnan genom ett imperativ medan kvinnan blir uppmanad att lyda mannen genom ἴνα och ett konjunktiv. ἴνα indikerar att det är en finalsats och bruket av konjunktivet skulle således indikera att kvinnans respekt för mannen kommer från hans handlande. Detta menar Hoehner är felaktigt och anser att om så hade varit fallet skulle ordföljden varit ἴνα δὲ ἢ γυνή.¹⁴⁷ Porter går emot det argument som Hoehner lägger fram och menar att vers 33 skall tolkas som ”som that she might fear”.¹⁴⁸

Som det har visats ovan menar Westfall att kvinnans underordning till mannen beror på vad mannen gör för kvinnan. Westfall tolkar kvinnans uppmaning i vers 33 som en finalsats även om hon inte gör en exegetisk utläggning kring detta. Detta är tydligt då hon menar att versen skall översättas ”in any case, as for you individually, each one of you should love his wife as himself so that the wife can honor/respect her husband”.¹⁴⁹ Det är alltså tydligt att enligt henne uppmanas endast kvinnan till handlandet som en respons på makens handlande.¹⁵⁰ Den slutsats som Westfall lägger fram stämmer överens med Porters analys av versen och jag menar att versen bör tolkas finalt.

¹⁴⁶ Best, 1998, 538.

¹⁴⁷ Hoehner, 2002, 783.

¹⁴⁸ Porter, 1989, 331.

¹⁴⁹ Westfall, 2013, 595.

¹⁵⁰ Westfall, 2013, 597.

I denna vers uppmanas kvinnan att φοβῆται i stället för ὑποτάσσω och Jonson pekar på hur detta fungerar som ett inclusio kring utläggningen för man och kvinna med referens tillbaka till vers 21.¹⁵¹ Som uppmärksammat i diskussionen av vers 21 kan φόβω inta olika betydelser. Hoehner gör en bra poäng och menar att ordet inte skall tolkas utan ett visst element av rädsla samtidigt som rädslan inte är den av skräck.¹⁵²

5. 6 Motsättningar mellan verserna

Efter att vi har analyserat verserna tycks det finnas en motsättning mellan vers 21 och hela hushållstavlan. Vers 21 uppmanar till ömsesidig underordning medan vers 22 menar att kvinnan skall underordna sig mannen och barn och slavar skall lyda deras överordnade. Hoehner menar att det inte går att tolka vers 21 som att mannen skulle underordna sig hustrun.¹⁵³ Han menar att 5:22–6:9 presenterar vem det är som skall underordna sig först.¹⁵⁴ Hoehner bygger detta argument på att det vore märkligt för författaren att säga en sak men att därefter ta tillbaka det.¹⁵⁵

Knight III menar att vers 21 är kopplad till de efterföljande verserna, däremot skall inte vers 21 tolkas som att kvinnor inte skall underordna sig sina män. Orsaken till varför en sådan läsning skulle vara felaktig är att en konsekvent tolkning av underordningen i vers 21 skulle således applicerats på relationen mellan barn och föräldrar och slavar och deras ägare. Eftersom relationen mellan förälder och barn och slav och ägare inte går att tolka på annat vis än i underordning, resulterar detta i att kvinnans relation till mannen inte heller bör tolkas som jämställd.¹⁵⁶

I motsats till detta menar Payne att kopplingen som finns mellan vers 21 och 22 tyder på att vers 22 bör tolkas i ljuset av den ömsesidiga underordningen.¹⁵⁷ Denne menar alltså att den koppling som finns mellan vers 21 och 22 gör att underordningen bör tolkas som ömsesidig.¹⁵⁸

I likhet med Payne menar Ramey Mollenkott att hela hushållstavlan bör ses genom det ömsesidiga underordnandet i vers 21. Ramey Mollenkott menar att författaren inte skriver detta rakt ut för att inte uppröra det grekisk-romska samhället och för att försäkra sig om den kristna kyrkans fortlevnad.¹⁵⁹ Detta anser jag är ett svagt argument, brevet är författat till Kristus-troende vilket gör

¹⁵¹ Jonsson, 2016, 250.

¹⁵² Hoehner, 2002, 783.

¹⁵³ Hoehner, 2002, 731–733.

¹⁵⁴ Hoehner, 2002, 719–720.

¹⁵⁵ Hoehner, 2002, 733.

¹⁵⁶ Knight III, 1991, 167–168.

¹⁵⁷ Payne, 2009, 279.

¹⁵⁸ Payne, 2009, 277.

¹⁵⁹ Ramey Mollenkott, 2003, 47–48.

att författaren inte skulle behöva gömma sina motiv. Argumentet hade varit mer troligt om hon inte hade menat att de Kristus-troende skulle leva egalitärt då det om något skulle uppröra samhället.¹⁶⁰

Westfall menar att kvinnan skulle underordna sig mannen på grund av allt som mannen gjorde för kvinnan.¹⁶¹ Kvinnan var i en underordnad ställning och allt kvinnan har och är kommer från mannen.¹⁶² Däremot menar Westfall att kvinnans underordning inte går utanför ramen för den gemensamma underordningen.¹⁶³

Tolkningen av relationen mellan vers 21 och resten av hustavlan är omtvistad men jag menar att att den tolkning som Knight III lägger fram är den mest troliga. Det hade varit märkligt om författaren säger en sak och sedan säger mot sig själv i de kommande 16 verserna. I nästa kapitel kommer detta diskuteras vidare då syftet med hustavlan behandlas.

¹⁶⁰ Ramey Mollenkott, 2003, 47–48.

¹⁶¹ Westfall, 2013b, 587–588.

¹⁶² Westfall, 2013b, 587–588.

¹⁶³ Westfall, 2013b, 587–588.

6. Det omtvistade syftet

Ovan har gjorts en utläggning av verserna som ligger i fokus för frågeställningen. Vidare önskar jag dock att jämföra mina slutsatser med de många föreslagna syften som lagts fram för författarens bruk av hustavlorna som genre.

En inflytelserik teori är den som Balch lade fram i sin bok ”Let wives be submissive: The domestic code in 1 Pet”. Balch hänvisar till apologetiska texter från Filon och Josefus som argument för att hustavlorna i 1 Pet skulle fungera på samma sätt.¹⁶⁴ Balch uttrycker dock aldrig att Ef hustavlorna skulle ha ett liknande (eller annorlunda syfte) även om det är möjligt att göra den tolkningen. Enheten var nödvändig för gruppens sammanhållning, identitet och överlevnad. MacDonald är en av dem som har argumenterat för att hushållstavlor, även Ef, har ett apologetiskt syfte även om hon är öppen för andra perspektiv.¹⁶⁵

Fiorenza bygger vidare på de teorier som Balch lade fram och pekar på de likheter som finns mellan hushålls-koderna i NT och texter från judisk-hellinistisk kontext.¹⁶⁶ Fiorenza menar liksom Balch, att grunden till hushållstavlor är apologetiska texter från hellenistiska judar.¹⁶⁷ Hon menar att de kristna författarna följer samma exempel som de judiska apologeterna.¹⁶⁸ Hon menar, i likhet med Balch, att texterna av Filon och Josefus visar på de spänningar som fanns i samhället mellan den romersk-grekiska familje-etiken och den judiska-etiken och hur detta också kopplades till ordningen i riket.¹⁶⁹

Fiorenza menar att den första kristna rörelsen var så attraktiv för kvinnor just därför att den motsatte sig patriarkala strukturer och gav dem frihet.¹⁷⁰ Denna frihet blev ett problem för den kristna gemenskapen i relation till det romerska samhället där ordning i familjen var sammankopplat med ordning i kejsardömet.¹⁷¹ Fiorenza menar att hustavlorna i 1 Pet har en apologetisk funktion för den kristna gemenskapen som förföljdes och för att minska spänningen mellan de kristna och övriga samhället.¹⁷² Fiorenza menar att denna hushålls-ordning inte var menad att vara permanent eller ens rådande i kristna familjer.¹⁷³ När de så kommer till Ef öppnar Fiorenza upp för möjligheten att en del av syftet med 5:21–33 skulle varit att visa på Jesus och

¹⁶⁴ Balch, 1981, 117–121.

¹⁶⁵ Macdonald, 2010, 74.

¹⁶⁶ Fiorenza, 1995, 254.

¹⁶⁷ Fiorenza, 1995, 254.

¹⁶⁸ Fiorenza, 1995, 254.

¹⁶⁹ Fiorenza, 1995, 256, 257.

¹⁷⁰ Fiorenza, 1995, 265.

¹⁷¹ Fiorenza, 1995, 264–265.

¹⁷² Fiorenza, 1995, 261–262.

¹⁷³ Fiorenza, 1995, 266.

kyrkans relation samtidigt som det talas om relationen mellan man och kvinna.¹⁷⁴ Detta leder dock till att hushållskoden blir mycket patriarkal, även om författaren kanske försökte att undvika det genom att visa på mannens uppoffrande roll i äktenskapet.¹⁷⁵ Fiorenza beskriver hushållskoden i Ef som ett misslyckat försök att "kristianisera" hushållskoden.¹⁷⁶ Fiorenzas arbete har fått stor resonans däremot menar jag att hushållstavlorna inte var en förändring av ett tidigare egalitärt synsätt.

Jag menar att ett det är högst osannolikt att den första Jesus-rörelsen var egalitär något som ligger till grund i Fiorenzas utläggning. På grund av att vare sig Jesus eller den första kyrkan var egalitär finns det därför ingen anledning att peka på hushållstavlorna som en del i en förändrings process som ledde till att kyrkan blev patriarkal. Elliot menar att det inte finns något som pekar på att den första kyrkan skulle ha varit egalitär.¹⁷⁷ Istället för att den första kyrkan skulle ha avfärdat sociala strukturer, relativiserades de.¹⁷⁸ I den första Jesus rörelsen fortlevde de sociala hierarkierna, men det var en rörelse som inkluderade alla. Oberoende av social status hade man tillträde till Gud och var en del av gruppen.¹⁷⁹ Elliot illustrerar det med en bild från musiken "to put it in a musical idiom, the concern was to get as many persons as possible into the same choir and on the same page conceptually, religiously, and emotionally, not to make them all organists, directors or one mass Favoritchor".¹⁸⁰ Elliot i sin tur menar att syftet för hushållstavlan i 1 Pet och de andra texterna har en funktion av att skapa enhet och identitet som Guds hushåll.¹⁸¹

Det är möjligt att hushållskoden haft ett visst apologetiskt syfte men samtidigt pekar strukturen och syftet på att hushållstavlan har en parentetisk funktion och att etiken i den redan var accepterad som god. Best pekar på att hushållstavlan i Ef inte har något innehåll som behandlar de som inte är troende. Han menar istället att hushållstavlan är skriven till den troende gemenskapen för att påminna dem om det rätta beteendet. Eftersom innehållet i hushållstavlan endast berör de som är troende menar Best att hushållstavlan inte har ett syfte utanför kyrkan.¹⁸² Detta menar jag är rimligt då Ef som helhet endast tycks behandla kyrkan.

Det finns mycket som talar för att hushållstavlan i Ef är hämtad från utombiblisk kontext. Jag menar att hushållstavlan i Ef både håller sig till traditionella normer samtidigt som den också tycks

¹⁷⁴ Fiorenza, 1995, 270.

¹⁷⁵ Fiorenza, 1995, 269–270.

¹⁷⁶ Fiorenza, 1995, 270.

¹⁷⁷ Elliot, 2003, 203.

¹⁷⁸ Elliot, 2003, 204–205.

¹⁷⁹ Elliot, 2003, 205.

¹⁸⁰ Elliot, 2003, 205.

¹⁸¹ Elliot, 1990, 18–20.

¹⁸² Best, 1998, 524.

vilja omforma dem. Mouton beskriver syftet med hushållstavlan så här ”In spite of its profound patriarchal roots, the author seems rhetorically to challenge his audience in various ways to hear the reinterpreted code against the cultural grain of its environment”.¹⁸³ Och jag tror att det ligger något i Moutons slutsats även om jag menar att hushållstavlan är mer hierarkisk än vad hon påstår. Hade författaren på riktigt velat utmana de kulturella värderingarna är det märkligt att denne exempelvis inte använder GT för att argumentera mot slaveri.

¹⁸³ Mouton, 2014, 178.

7. Slutsats

I min diskussion har jag förenat ”science criticism”-aspekten med en textanalys och dessa har tillsammans verkat för att skapa en nyanserad slutsats. Efter diskussionen och analysen som föreligger är det nu dags att sammanfatta resultaten i en slutsats. I Ef 5:21–24 och 33 blir kvinnan uppmanad att underordna sig och att respektera sin make. Det är unikt att kvinnan blir tilltalad och visar på att hon sågs som en fri agent.

Vers 22 och 21 är syntaktiskt kopplade till 5:18 som uppmanar de troende att låta sig bli fyllda av Anden. På grund av detta skall kvinnans underordning och de andra uppmaningarna ses som ett resultat av att låta sig bli fylld av Anden. Anledningen till att hon skall underordna sig maken är av samma anledning som alla troende skall underordna sig varandra; på grund av Kristus. Vidare tycks motiveringen för kvinnans underordning även vara på grund av de välgärningar som mannen gör/gjort för henne i enlighet med de sociala normerna.

I dessa verser är det inte kvinnor i allmänhet utan gifta kvinnor som blir uppmanade att underordna sig sina egna äkta män. Hustruns förebild i underordning är kyrkan som är underordnad Kristus. Detta innebär att mannen inte kan begära något av kvinnan som inte Kristus skulle förvänta sig av församlingen. Kvinnan kan alltså inte förväntas att göra något som går mot Guds vilja. När kvinnan blir ombedd att underordna sig är detta verbet skrivet i medium-form vilket innebär att underordningen är inget som mannen skall tvinga kvinnan till.

Strukturen av Ef tyder på att uppmaningarna som finns i hushållskoden inte är originella utan något som mottagarna förväntades redan veta vara gott. Jag menar att författaren i Ef uppmanar till en hierarkisk ordning i hemmet och avser inte att avskaffa dessa. Däremot menar jag att det är felaktigt att förstå mannen som kvinnans absoluta över auktoritet och att det är därför som kvinnan skall underordna sig. Även om hushållstavlan talar för en hierarkisk ordning i hemmet får det inte glömmas bort att det verkliga livet för kvinnorna inte alltid stämde överens med idealen och att kvinnor faktiskt kunde ha viss auktoritet.

Modellen som användes för att beskriva hushålls-relationerna tycks vara hämtad från en utombiblisk kontext och även avspegla de samhällsnormer som då var rådande. Samtidigt tycks också hushållstavlan utmana vissa traditionella föreställningar, såsom mannens ansvar gentemot kvinnan.

8. Avslutning

Utifrån den analys som föreligger skulle jag vilja informera pastorsfrun i södra Afrika att hon kanske bör nyansera sin tolkning av Ef och kvinnlig underordning. Idag ser de sociala normerna väldigt annorlunda ut jämfört med när Ef skrevs ner och egentligen ser jag ingen anledning att se kvinnor som underställda mannen utifrån dessa verser. De som talar för en komplementär tolkning menar att kvinnan är underställd mannen på grund av skapelse-ordningen, det är därför mannen är kvinnans huvud med innebörden av auktoritet (som Grudem hänvisar till). Skulle nu inte kvinnan vara underordnad mannen på grund av skapelseordningen och kvinnan inte skyldig mannen tacksägelse för sina välgärningar, tycks det inte finnas någon grund för kvinnans underordning i det kristna livet idag.

9. Bibliografi

Källtexter

Aristoteles *Politiken* i engelsk översättning:

Lord, Carnes (1984). *Aristotle, the Politics*. Chicago: The University of Chicago press.

Aland, Barbara, and Aland, Kurt (2012). *Novum Testamentum Graece. 28th revised edition*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

Nya testamentet i Svensk översättning:

Anshelm, K. & Sverige. Bibelkommissionen (1999). *Bibel 2000*. Bibelkommissionens översättning, Stockholm: Verbum.

Sekundär litteratur

Barth, Markus (1974). *Ephesians: Translation and Commentary on Chapters 4–6*. 1.st ed. New York: Doubleday & Company, Inc. (The Anchor Bible, 34 A.)

Balch, David L (1981). *Let Wives be Submissive: The Domestic Code in 1 Peter*. Chico: Scholars press.

Balz, Horst. Schneider, Gerhard (red.) (1994). *Exegetical Dictionary of the New Testament*. Grand Rapids, T.& T. Clark William B. Eerdmans.

Bauer, W., W.F. Arndt, F.W. Gringrich, and F. W. Danker (2000). *Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*. 3d ed. Chicago: University of Chicago press.

Best, Ernest (1998). *Ephesians Critical and Exegetical Commentary*. Edinburg: T&T clark LTD.

Clark, Stephen B (1980). *Man and Woman in Christ: An Examination of the Roles of Men and Women in Light of Scripture and the Social Sciences*. Michigan: Servant Books.

Elliot, John H (1990). *A Home for the Homeless: A Social-Scientific Criticism of 1 Peter, its Situation and Strategy*. 1. st paperback ed. Minneapolis: Fortress press.

Elliot, John H (2003). ”The Jesus Movement Was Not Egalitarian but Family-Oriented” i *Biblical Interpretation* 11(2). S. 173–210.

Gooder, Paula (red.) (2009). *Searching for Meaning: An Introduction to Interpreting the New Testament*. Louisville: Westminster John Knox press.

Grudem, Wayne (1991). ”The meaning of Kephalê (”head”): A Response to Recent Studies” i

Piper, John & Grudem, Wayne (red.). *Recovering Biblical Manhood & Womanhood: A Response to Evangelical Feminism*. Wheaton: Crossway. S.425–469.

Hayes, John H & Holladay, Carl R (2007). *Biblical Exegesis: A Beginner’s Handbook*. London: Westminster John Knox press.

Heikel, Ivar, Friedrichsen, Anton (1934) *Grekisk-svensk ordbok till Nya testamentet och de apostoliska fäderna*. Uppsala: Bibelakademiförlaget.

Hoehner, W Harold (2002). *Ephesians: An Exegetical Commentary*. Grand Rapids: Baker Academic.

Jonsson, Johnny (2016). *Efesierbrevet*. Stockholm: Verbum.

Knight III, George W (2006). ”Husbands and Wives as Analogues of Christ and the Church: Ephesians 5:21–33 and Colossians 3:18-19” i Piper, John & Grudem, Wayne (red.) *Recovering Biblical Manhood & Womanhood: A Response to Evangelical Feminism*. Wheaton: Crossway. S. 165–179.

MacDonald, Margaret Y (2011). ”Beyond Identification of the Topos of Household Management: Reading the Household Codes in Light of Recent Methodologies and Theoretical Perspectives in the Study of the New Testament” i *New Testament Studies* 57 (1), S. 65–90.

Martin, Troy W (2012). "Performing the Head Role: Man Is the Head of Woman (1 Cor 11:3 and Eph 5:23)" i *Biblical Research* 57, S. 69–80.

Mouton, Elna. (2014). "Reimagining Ancient Household Ethos?: On the Implied Rhetorical Effect of Ephesians 5:21-33" i *Neotestamentica*, 48(1), S. 163–85.

Osiek, Carolyn (2002). "The Bride of Christ (Ephesians 5:22-33): A Problematic Wedding" i *Biblical Theology Bulletin: A Journal of Bible and Theology* 32(1), S. 29–39.

Piper, John & Grudem, Wayne (red.) (1991) *Recovering Biblical Manhood & Womanhood: A Response to Evangelical Feminism*. Wheaton: Crossway.

Porter, Stanley E (1989). *Verbal Aspect in the Greek of the New Testament, with Reference to Tense and Mood*. New York: Peter Lang.

Ramey Mollenkott, Virginia (2003). "Emancipative Elements in Ephesians 5.21–33: Why Feminist Scholarship Has (Often) Left Them Unmentioned, And Why They Should Be Emphasized" i Levin, Amy- Jill & Blickenstaff, Marianne (red.). *A Feminist Companion to the Deutero-Pauline Epistles*. London: T&T Clark International. S. 37–59.

Schüssler Fiorenza, Elisabeth (1994). *In Memory of Her; A Feminist Theological Reconstruction of Christian Origins*. Tenth anniversary edition. New York: The Crossroad Publishing Company.

Tate, W. Randolph (2008). *Biblical Interpretation: an Integrated Approach*. Peabody: Hendrickson Publisher, Inc.

Westfall, Cynthia Long (2013). "'This is a Greath Metaphor!' Reciprocity in the Ephesians Household Code" i Porter, Stanley E & Pitts Andrew w (red.) *Christian Origins and Greco-Roman Culture: Social and Literary Contexts for the New Testament*. Leiden: Koninklijke Brill NV. (Early Christianity in its Hellenistic Context Volume 1). S. 561–599.

Westfall, Cynthia Long (2016). *Paul and Gender: Reclaiming the Apostle's Vision for Men and Women in Christ*. Grand Rapids: Baker Academic.